

KiVa™ kiusamisvastase programmi pilootuuring Eestis – esmane kokkuvõte

Kristiina Treial, SA Kiusamise Vastu

Koolis toimuv kiusamine on levinud probleem, mille ennetamiseks ja peatamiseks jääb intuiitiivsest ja ebaregulaarsest tegutsemisest väheks. Maailmas on välja töötatud rohkelt kiusamisvastaseid programme, kuid põhjalikumal uurimisel on nende tõhusus üsna ebaühtlane (Merrell, Gueldner, Ross, & Isava, 2008). Eesti koolides on kiusamist võrreldes teiste Euroopa riikidega pigem palju (HBSC, 2012), kuid seni on kontrollitud mõjuga kiusamisvastane programm puudunud.

KiVa kiusamisvastane programm on välja töötatud Turu Ülikoolis Soome haridus- ja kultuuri ministeeriumi tellimisel. Programmi aluseks on kaasaegne teaduslik teadmine kiusamise olemusest ning selle tõhusus on tõestatud mitmete põhjalike ja suuremahuliste randomiseeritud kontrollkatsetega (RCT) ning üleriigilise uuringuga Soomes (Salmivalli & Poskiparta, 2012). Rohkem infot: www.kivaprogram.net 2013/2014 õppeaastal alustas SA Kiusamise Vastu KiVa programmi kohandamist ja katsetamist Eestis.

KiVa täisprogramm Soomes	Eestis
KiVa-meeskondade koolitus	+
KiVa-õpetajate koolitus	
KiVa tunnid I ja II kooliastmele	+
KiVa arvutimäng I ja II kooliastmele	
Veebitugi	+
KiVa juhtumite lahendamise mudelid	+
KiVa plakatid	+
KiVa vestid	+
Lapsevanematele „Tagasi kooli“ õhtu	+
Lapsevanemate miniõpik	
Infokoosolek kogu kooli personalile	+
Õpilasküsitlus ja tagasiside koolidele	+

METOODIKA – RCT

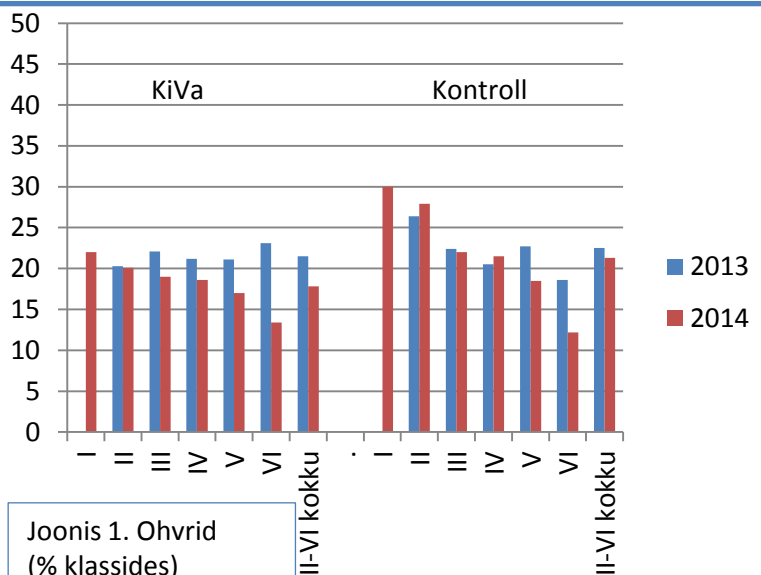
Valim: Kooli suuruse järgi stratifitseeritud gruppidest loositi 20 piloot ja 20 kontroll-kooli (1 kontroll-kool loobus). Õpilasküsitlusele vastasid õppeaasta alguses 2.-6. kl õpilased (5090 õpilast), õppeaasta lõpus lisandusid ka 1. klassid (4803+1011 õpilast).

	sept.-okt. 2013	mai 2014
KiVa kool	3008	2896 (+652 I kl)
Kontroll-kool	2082	1907 (+359 I kl)

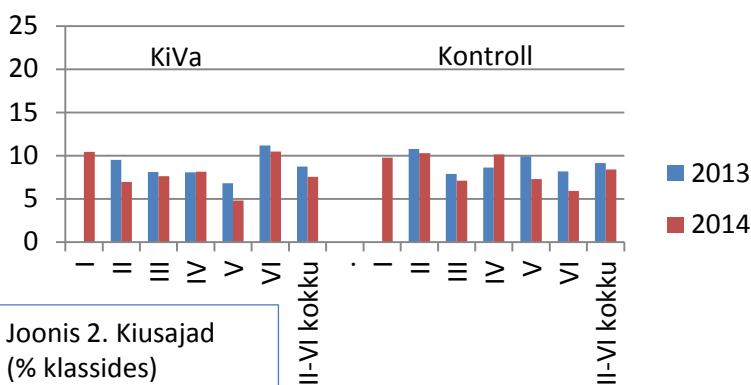
Meetod: Anonüümne küsitlus toimus veebikeskkonnas Turu Ülikoolis välja töötatud meetodika alusel. Kiusamise ohvriks ja teiste kiusajaks olemist määrati *Olweuse kiusaja/ohvri küsimustikuga* kasutades kriitilise piirmäärana sagedust „2-3 korda kuus“ (*Olweus Bully/Wictim Questionnaire*; Solberg & Olweus, 2003). Lisaks esitati õpilastele täiendavaid küsimusi nende arvamuste ja kogemuste kohta seoses kiusamisega koolis. Lapsevanematelt võeti informeeritud nõusolek.

TULEMUSED

1. **KiVa koolides langes ohvrite osakaal 21,5% pealt 17,8%-ni** (riskisuhe OR = 1,27, $p < 0,001$), suurem langus toimus vanemates klassides. Kontroll-koolides langes 22,5% pealt 21,3% -ni (OR = 1,05, ei ole oluline), osades klassides ka tõusis. **KiVa koolide õpilastel on oluliselt väiksem risk sattuda kiusamise ohvriks kui kontroll-koolide õpilastel** (OR 2.-6. klassile: 1,25, $p < 0,01$). Esimese klassi lastel puudub võrdlus sügisega, kuid **KiVa koolides võrreldes kontroll-koolidega on kevadel oluliselt vähem kiusamise ohvreid ka I klassis** (OR 1. klassile: 1,51, $p < 0,01$).

2. Erinevalt ootustest kiusajate hulga KiVa programmi rakendamisel KiVa programmi rakendamisel tavaulukorrast oluliselt erinevat mõju ei ilmnenud. Soomes oli ka siin oluline vähendav mõju. Kiusajate osakaal õpilaste hulgas langes KiVa koolides 8,7% juurest 7,5%-ni, kontroll-koolides 9,1% juurest 8,4%-ni.

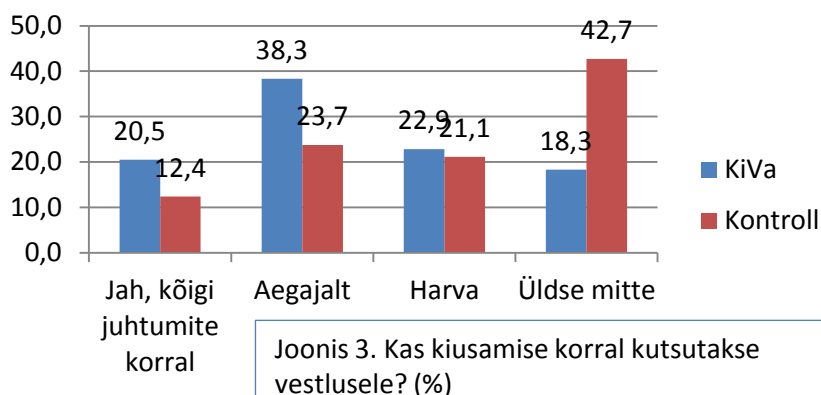

Joonis 2. Kiusajad (% klassides)

3. KiVa koolides on osades klassides näha trendi, et ohvrid räägivad rohkem kiusamise all kannatamisest, kontroll-koolides aga pigem vähem. Vahed ei ole statistiliselt olulised. Kuulaja eelistuse osas muutusi ja erinevusi ei ilmne, jätkuvalt räägitakse kõige enam täiskasvanule kodus, teisel kohal on õpetaja.

4. KiVa koolide õpilased hindavad kevadel õpetaja poolt tehtut oluliselt kõrgemalt kui õppeaasta alguses ja võrrelduna kontroll-koolidega

5. KiVa koolide õpilaste hinnangul on kiusamisjuhtumitega seoses vestlustele kutsumine oluliselt tavapärasem kui kontroll-koolide õpilaste hinnangul. Kokku 58,9% KiVa õpilastest leiab, et kiusamisjuhtumi korral kutsutakse vähemalt aegajalt vestlusele, samas 42,7% kontroll-koolide õpilastest arvab, et kiusamise korral ei vestelda üldse.

Joonis 3. Kas kiusamise korral kutsutakse vestlusele? (%)

6. Kokku on KiVa koolide õpilastest kiusamise tõttu vestlustele kutsutud 27% 4.-6. kl õpilastest. Nii vestlusele kutsutud ohvrite olukord kui kiusajate käitumine pärast vestlusi valdavalt paranesid – 74% vestlusel käinud ohvritest kiusamine vähenes või lõppes täielikult, 83% kiusajatest kiusas pärast vestlust vähem või lõpetas kiusamise.

KOKKUVÕTE: Eestis kohandatud KiVa programmi rakendamine 8 kuu jooksul võrreldes tavapärase tegutsemisega kontroll-koolides andis tulemuseks olulise kiusamise ohvrite hulga vähenemise, kusjuures vähenemine oli suurem just II kooliastmes. Kahjuks kiusajate hulgas olulist vähenemist ei ilmnenud. Ohvrite vähenemine võiks tõenäoliselt veel suurem olla, kuna võrreldes varasemate uurimistulemustega (nt HBSC, 2012) on I kooliastmel sügised ohvrite osakaalud mõnevõrra madalamad ja on alust arvata, et küsitluse ajahetkest tulenevalt väiksemad lapsed alahindasid õppeaasta algul enda kiusamise sagedust.

KiVa koolide lapsed leiavad, et õpetajad on kiusamise vähendamiseks oluliselt rohkem teinud kui kontroll-koolide lapsed. Samas kiusamise all kannatamisest rääkimises koolide vahel olulist erinevust ei ole. Suur erinevus on laste hinnangutes sellele, kas kiusamise korral osapooltega ka midagi ette võetakse, kas kutsutakse asjast rääkima. KiVa koolide õpilased leiavad, et pigem kutsutakse vestlustele, kontroll-koolides aga pea 43% arvab, et ei vestelda üldse. See tulemus peegeldab õpilaste hulgas sageli levinud arvamust, et koolis ei tegeleta kiusamisjuhtumite lahendamiseks.

KiVa koolides vestlustel ise osalenud kiusajate ja ohvrite hinnangul võib juhtumite lahendamise vestlusi pidada edukaks. Soome uurimustes on positiivsete tulemuste osakaal küll kõrgem, seega saab veel kindlasti KiVa tiimide ettevalmistust tõhustada ning samuti tuleb eraldi uurida vestluste juhtimise protsesse – kui hästi peetakse kinni tõestatud tõhususega sekkumismudelitest.